

Bijlage 3: Memo Stakeholders

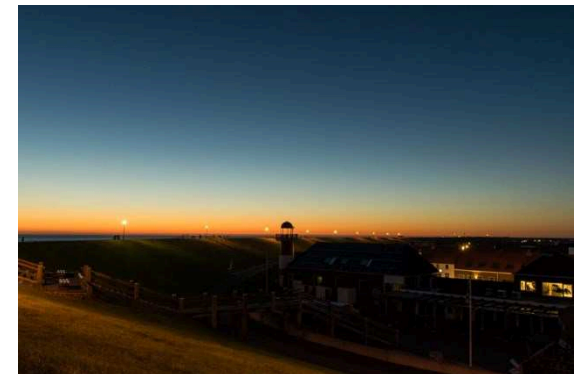
Memo

datum :22 augustus 2017
 van :M.C. Geldof - de Vries, M. Corbijn
 doorkiesnr :461
 afdeling :Ruimtelijke ontwikkeling
 onderwerp :Donkertebeloid Kustgebied Veere: Memo stakeholders
 registratie code :
 Aan :College van B&W

Bij de vaststelling van het Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting in het najaar van 2016 is besloten om voor het kustgebied en Natura2000 gebieden afzonderlijk Donkerbeleid op te stellen in samenspraak met belanghebbenden in het gebied.

Er is in de periode mei tot en met augustus 2017 gesproken met diverse belangenbehartigers van bedrijven, inwoners, natuur en landschap, met diverse mede-overheden, grondeigenaren en andere maatschappelijke organisaties. Deze input is meegenomen in het voorliggende Ontwerpbeleid Donker en licht in het kustgebied van Veere inclusief Natura2000 gebieden.

Dit memo beschrijft per betrokken stakeholder hun wensen en belangen.

Hoofdvraag om een goede koers te bepalen:

1. Het uitgangspunt van de gemeente is om gebieden donker te houden die nu donker zijn en op andere locaties donkerte te versterken door te kiezen voor betere technieken wanneer de verlichting aan vervanging toe is. Tegelijkertijd wil de gemeente de recreatie/horecasector ondersteunen in het kustgebied en in/nabij Natura2000 gebieden De Manteling en de Voordelta. Wat vinden de stakeholders van donkerte en licht in dit gebied en is het mogelijk om oplossingen te vinden die naar tevredenheid zijn van alle partijen?

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
-----------------	--------------	-------------	----------------

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
<p>1. Individuele paviljoenhouders</p>	<p>Eigenaren, exploitanten en medewerkers van strandpaviljoenen in Veere</p> <p>30 strandpaviljoens vallen binnen het gebied van het beleid.</p>	<p>Ze mogen langer open zijn (tot 01 uur) en gedurende alle maanden van het jaar. In die winter wordt het vroeg donker terwijl in de weekenden de paviljoens open zijn, ook voor feesten en partijen.</p> <p>Nieuwe trappen bij enkele duinovergangen zijn recentelijk (na verzoek om verlichting door de paviljoenhouder) door de gemeente voorzien van een sleuf. De paviljoenhouder kan hier op haar beurt een lichtsnoer in plaatsen.</p> <p>De gemeente heeft de paviljoeneigenaren en exploitanten (met andere partijen) uitgenodigd voor een gezamenlijk gesprek op 4 juli 2017. Na een presentatie van de uitgangspunten van de gemeente en de voor- en nadelen van licht en donkerte, is er in subgroepen doorgepraat over de situatie en wensen. Van de 30 externe deelnemers waren er 16 vanuit de paviljoens en 4 namens diverse ondernemersgroepen.</p> <p>In de enquête in juli en begin augustus hebben de paviljoens dit beeld nader aangescherpt.</p>	<p>Via een uitgebreide enquête zijn de specifieke wensen gepeild. Namens 15 paviljoens hebben 21 personen informatie verstrekt aan de gemeente. Zie het afzonderlijke verslag (bijlage 3 bij het collegevoorstel dd 29 augustus 2017).</p> <p>De meeste paviljoens onderschrijven de wens voor donkerte van de gemeente. Enkelen zien het ook als Unique Selling Point. Ze willen hier zeker rekening houden maar de meeste benoemen dat dit niet ten koste van hun veiligheid en exploitatie mag gaan.</p> <p>Gastvrijheid staat hoog in het vaandel. Paviljoens willen hun klanten veiligheid en toegankelijkheid, comfort en sfeer bieden. Op sommige plekken is er fysiek gevaar (trappen, slecht onderhouden paden of paden die door regenval gevaarlijk worden). Er zijn situaties waar de weg moeilijk te vinden is in het donker en met minimale bebording. Er worden onveilige parkeerplaatsen benoemd.</p> <p>Met het Donkerbeleid wil de gemeente duidelijkheid scheppen voor de ondernemers over wat er wel en niet mag. Helaas blijft toestemming van anderen noodzakelijk. Ondernemers kunnen zelf kiezen welke armaturen ze benutten binnen de locaties en technische randvoorwaarden in het beleid. Voor trappen en duinpaden is het nodig zorgvuldig te kiezen omdat veel producten het licht horizontaal wegstralen.</p>

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
2. Koninklijke Horeca Nederland - afdeling Veere	<p>Het bestuur vertegenwoordigt de horecaondernemers die lid zijn van KHN. De bestuurders zijn dé gesprekspartner voor de gemeente waar het gaat om horecagerelateerde wetten en regels in de stad. Zij zorgen voor een goede relatie met de lokale wethouders, ambtenaren en politici en komen op voor de belangen van de lokale horeca.</p>	<p>KHN heeft in een kennismakingsgesprek, op informele wijze, aangegeven welke behoefte er is aan verlichting bij paviljoenhouders.</p> <p>KHN heeft deelgenomen aan het gezamenlijke gesprek op 4 juli 2017</p>	<p>Zie reactie hieronder (gesprek was gezamenlijk met Lukas Fransen)</p>
3. Adviseur Lukas Fransen	<p>Lukas Fransen treedt in opdracht van KHN op als adviseur voor paviljoenhouders in Zeeland.</p>	<p>Dhr Fransen heeft in een kennismakingsgesprek op informele wijze aangegeven hoe het proces de afgelopen jaren is verlopen en welke behoefte er is bij paviljoenhouders ten aanzien van verlichting van de duinovergangen.</p> <p>Sinds de jaar-ronde exploitatie zijn 'eenvoudige consumptietenten' volwaardige strandpaviljoens geworden. Dit resulteert in een grotere behoefte aan licht. Er is behoefte aan oriëntatieverlichting op de duinovergangen onder andere vanwege fysieke veiligheid (struikelen) en het gevoel van sociale veiligheid.</p> <p>Dhr. Fransen heeft ook deelgenomen aan het gezamenlijke gesprek op 4 juli 2017</p>	<p>Lukas Fransen en KHN zijn van mening dat paviljoenhouders (oriëntatie)verlichting willen met de volgende redenen:</p> <p>In en op het paviljoen: om hun werk te kunnen doen en sfeer te creëren, zichtbaar zijn van een afstand, laten zien dat ze open zijn, veiligheid (voor personeel en na sluitingstijd ook tegen inbraak)</p> <p>Bij duinovergangen: zodat het pad of de trap fysiek veilig te belopen is en zodat de locatie van het paviljoen duidelijk is.</p> <p>Bij duinpaden naar de overgang toe zodat klanten goed de weg kunnen vinden naar de parkeerplaats of dorpskern in het donker en zich veiliger voelen. Van belang is de (onderhouds)toestand van het pad (kuilen en dergelijke).</p> <p>Dhr Fransen noemt als goed voorbeeld de lage houten paaltjes met minimale lichtbron die op enkele plaatsen in Schouwen Duiveland zijn gebruikt.</p>

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
4. Stichting Strandexploitatie Veere	SSV beheert, exploiteert en bewaakt de stranden van de gemeente Veere gelegen tussen Dishoek en Vrouwenpolder inclusief het Veersemeerstrandje.	<p>Tim Wouters, directeur van SSV, heeft in een kennismakingsgesprek op informele wijze aangegeven wat hij denkt dat er speelt.</p> <p>SSV heeft ook deelgenomen aan het gezamenlijke gesprek op 4 juli 2017</p>	<p>SVV doet klein onderhoud in duingebied. Gemeente is aan zet als overgangen vervangen moeten worden. Lichtoplossingen hebben consequenties voor het onderhoud.</p> <p>Besproken wordt of glow in the dark een oplossing kan zijn. Gemeente maakt zich zorgen dat het niet uitgeschakeld kan worden in de nacht. Lichtsnoer straalt goed naar beneden en is afgeschermd maar kan soms nog fel overkomen in de donkere omgeving.</p> <p>SSV is voorstander van een pilot op korte termijn met paviljoenhouders die behoefte hebben aan extra licht en nog hebben gewacht met het aanbrengen van verlichting.</p> <p>SSV ziet graag het gebruik van duurzaam materiaal wat zeer onderhoudsvriendelijk is.</p>
5. Ondernemersmanager Veere	De ondernemersmanager Dick van de Velde treedt op als verbinder tussen de gemeente en de ondernemers in Veere	<p>Dhr van de Velde heeft in een kennismakingsgesprek en kort vervolgoverleg op informele wijze aangegeven wat hij denkt dat er speelt.</p> <p>Met name de paviljoenhouders maar ook andere bedrijfsmatige gebruikers van het strand hebben niet zelden de wens geuit verlichting te willen op de overgangen.</p> <p>De beweegredenen hiervoor zijn vooral te zoeken in veiligheidsgevoelens en gastvrijheid.</p>	<p>Diverse zaken zijn besproken ten tijde van de voorbereiding van het beleid/beheerplan Openbare Verlichting. Er is in dat proces al gesproken over licht in het kustgebied.</p> <p>Belangrijk voor de ondernemers is dat ze niet belemmerd worden door extra regels. Als er voor regels wordt gekozen, dan dienen deze handhaafbaar te zijn. Bijvoorbeeld dat de verlichting om 1 uur uit moet zijn (terwijl je liever zou afspreken dat de verlichting uit moet gaan zodra het personeel naar huis gaat).</p>
6. FOV	De Federatie Ondernemersverenigingen behartigt in het kustgebied vooral de belangen van de exploitanten.	De FOV begrijpt de wens om de kuststrook donker te houden maar is van mening dat er goede technische mogelijkheden zijn met oriëntatieverlichting die tegemoet kunnen komen aan de wens van de ondernemers en aan de wens om de kuststrook zo donker mogelijk te houden.	<p>In ieder geval op strandovergangen (trappen, paadjes) vinden diverse ondernemers licht nodig voor de veiligheid en/of veiligheidsgevoel van de gasten en medewerkers. In de winter ook vanwege bruiloften en partijen. Enkele ondernemers willen geen extra licht omdat ze donkerte zien als USP of omdat ze vaak na zonsondergang sluiten.</p> <p>FOV draagt zelf uit naar de leden dat ze bewuster kunnen verlichten in en om hun eigen bedrijf (bijv 's nachts licht uitschakelen en alleen aanschakelen wanneer de bewegingsmelder iemand detecteert). FOV hoopt dat ervaringen buiten de Manteling oplossingen openbaren die het landschap (eventueel binnen de Manteling) niet verstoren.</p>

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
7. Recron Walcheren	De Recron Walcheren behartigt de belangen van diverse ondernemers in de verblijfsrecreatie (campings, bungalowbedrijven, groepsaccommodaties etc)	<p>De gemeente heeft vrijwel geen individuele leden gesproken van (mini)campings en bungalowparken gevestigd in of direct naast de Manteling omdat voor hen het beleid in principe niet wijzigt: in een Natura2000 gebied was er al geen verstoring toegestaan van diersoorten in het gebied.</p> <p>Met name de paviljoenhouders en eigenaren strandslaaphuisjes zijn van belang voor dit beleid. Wanneer de gemeente aan donkerbeleid gaat werken buiten de kuststrook/natura2000 dan dient de rest van de recreatiebranche (o.a. VeKaBo voor minicampings) betrokken te worden.</p> <p>De bewustwording op dit thema groeit onder ondernemers, onder andere door dit proces en gesprekken onderling, maar verdient meer aandacht.</p>	<p>Beeld van de Dhr Pouwer (vanuit Recron en eigen bedrijfsvoering): een deel van de ondernemers wil meer licht op de paden en overgangen voor veiligheid en zichtbaarheid. Ook vanwege slecht onderhoud van paden en hun groeiende professionaliteit.</p> <p>Een deel van de ondernemers ziet donkerte als Unique Selling Point dat belevingswaarde toevoegt aan vakantiegangers. In een donkere omgeving komt het strandpaviljoen met goede aangepaste, slimme en bescheiden verlichting beter tot zijn recht en geeft meer sfeerbeleving.</p> <p>Missie zou kunnen zijn: donkerte is een schaars goed en zou behouden moeten worden voor de toekomst.</p> <p>Verlichting ook aan randen van het Natura2000 gebied zouden beperkt moeten worden om het USP te versterken.</p> <p>Creatieve oplossingen door ondernemers zijn mogelijk bijvoorbeeld voor feesten en partijen zonder verlichting te installeren. De lampen voor de strandslaaphuisjes kunnen niet altijd door de gasten zelf uitgezet worden.</p>
8. ZLTO	ZLTO Walcheren vertegenwoordigt haar leden in de agrarische sector. Daar zitten ook eigenaren van mini-campings bij.	Er vallen weinig agrariërs binnen het kustgebied en de Manteling, wel er tegenaan. Net als hierboven beschreven, dienen deze betrokken te worden als de gemeente gaat werken aan donkerbeleid voor de rest van het gemeentelijke grondgebied.	In een overleg met de gemeente (ambtelijk) bleek dat het bestuur van ZLTO dit een belangrijk thema vinden. De agrariërs moeten hun werk kunnen doen maar er zijn diverse werkbare mogelijkheden besproken waarop rekening gehouden kan worden met donkerte. Bijvoorbeeld een agrariër moet wel gewoon zijn terreinverlichting kunnen aanzetten als hij in de avond, nacht of vroege ochtend buiten werkt. De armaturen kunnen goed gekozen worden waardoor ze niet de omgeving aanstralen en worden uitgezet als er niet wordt gewerkt. Verlichting voor veiligheid kan op aanwezigheidsdetectie schakelen. Aandacht is nodig voor open melkveestallen met verlichting. Tip is gebruik te maken van de technische maatregelen in het convenant dat LTO Noord afsloot met milieufederaties en provincies in Groningen en Friesland.

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
9. Zeeuws Particulier Grondbezit	ZPG vertegenwoordigt landgoedeigenaren ook in Natura2000 gebied de Manteling	Elders in het land zijn dergelijke buitenplaatsen vaak aangelicht ter decoratie. In de Manteling is het grotendeels donker. Er is een enkele lamp vanwege veiligheid. ZPG heeft deelgenomen aan het gezamenlijke gesprek op 4 juli.	De inschatting is dat de leden het streven naar donkerte onderschrijven. Ze willen graag dat de omgeving rond het landgoed donker blijft. Verlichting voor functies in de omgeving bij terreinen, gebouwen, paden, zien ze daarom graag bescheiden. Indien landgoedeigenaren/beheerders zelf voor veiligheid verlichten, willen ze dit op een bewuste manier invullen (richting, kleur, sterkte, aanwezigheidsdetectie). Ze dienen daar dan wel de kennis van te hebben of te kunnen vinden. De ervaring is dat installateurs hier niet uit zichzelf over adviseren.
10. Campings en hotels	Leden van KHN zijn via KHN vertegenwoordigd. Eigenaren van minicampings zijn soms via ZLTO vertegenwoordigd.	Een van de campings is telefonisch mee overlegd in de eerste communicatieronde. Met ZLTO is kort over minicampings gesproken. Merendeels vallen deze buiten het kustgebied & manteling. Wanneer donkertebeleid in de toekomst wordt opgesteld voor de rest van het gemeentelijk grondgebied, dan dient er goed overleg met recreatiebedrijven en plaats te vinden.	Campings willen dat gasten comfortabel en veilig over het terrein kunnen. Daarnaast wensen campings verlichting vanwege (inbraak)veiligheid. Als hun verlichting aan vervanging toe is, kan een wens zijn dat de gemeente meedenkt over een lichtplan dat de diverse belangen behartigt.
11. Zeeuwse Milieufederatie	De vereniging ZMf zet zich in voor een gezond milieu, rijke natuur en een mooi landschap in Zeeland	Nederland is een van de meest verlichte landen ter wereld. Elk jaar wordt de nacht een aantal procenten lichter. Echte duisternis is bijna niet meer te vinden. Hierdoor wordt het zien van een volle sterrenhemel steeds zeldzamer en raken nachtdieren in de war. Een donkere nacht is ook van groot belang voor mens. Voldoende duisternis heeft een positief effect op de gezondheid en afweersysteem van mens. Gemeente Veere is nog relatief donker en herbergt de meest donkere plek van Zeeland. Vanuit het duingebied Oranjezon is de Melkweg nog goed te zien. De ZMf ziet dat als een belangrijke kernkwaliteit van de gemeente.	ZMf zet zich in voor donkerte (naast stilte en rust). Zij wil landschapsvervuiling en verstoring van flora en fauna door lichtvervuiling voorkomen. Zij streeft, als er wordt verlicht, naar 'slimme' en energiezuinige verlichting, met een kleurtemperatuur van maximaal 2700K (gelig, zeer warm wit licht). ZMf kan zich voorstellen dat er op trappen een oplossing gewenst is. ZMf heeft voorkeur voor (een proef met) glow in the dark verf. De gemeente ziet als nadeel dat dit 'licht' niet kan worden uitgeschakeld in de nacht en het glow in the dark materiaal vooral in de zomer de hele nacht zal stralen. Onduidelijk is hoe deze techniek uitpakt in een zeer donkere omgeving. ZMf wil bekijken in samenspraak met de recreatiesector, de sterrenwacht en de gemeente of een betiteling als Dark Sky Park wenselijk en haalbaar is. En zo ja, of de schoonheid van een donkere nacht te vertalen is in een recreatief product.

Belang-hebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
12. Stichting Duinbehoud Veere	Onafhankelijke landelijke organisatie (met een afdeling voor Midden Zeeland) voor de bescherming van de duinen. Zij komt op voor de natuurbelangen langs de kust en voor de belangen van mensen die van deze natuur willen genieten.	<p>Door het voeren van vooroverleg met lokale overheden en initiatiefnemers van bouwplannen, door acties en juridische procedures probeert Duinbehoud de natuur langs de kust te versterken. Zij stuurt regelmatig adviezen naar de overheid en naar beheerders om de natuur beter te beschermen of om nieuwe natuurgebieden in te richten.</p> <p>De stichting heeft in een kennismakingsgesprek op informele wijze aangegeven wat zij denkt dat er speelt. En heeft deelgenomen aan het gezamenlijke gesprek op 4 juli.</p>	<p>Het duingebied zo donker mogelijk houden. Onder andere bij de vervanging van de (openbare) verlichting langs de Boulevard van Schagen in Domburg is veel te winnen.</p> <p>De Stichting zet in op lokaal maatwerk (niet overal alles verlichten), afgeschermd licht, en dimmen bij vervangingen.</p>
13. Het Zeeuws Landschap	HZL is beheerder van Natuurgebied Oranjezon. Er zijn vier duinovergangen die Oranjezon doorsnijden of begrenzen.	<p>Het Zeeuws Landschap wil donkerte beschermen in algemene zin. Als natuurbeheerder in onder andere 'Manteling/Oranjezon' willen ze onder geen beding verlichting in die gebieden noch op de duinovergangen die de "Manteling/Oranjezon" doorsnijden.</p> <p>HZL heeft deelgenomen aan het gesprek op 4 juli 2017.</p>	<p>Verlichting verstoort fauna qua broeden, foerageren, rusten. Een oplossing zoals een lichtsnoer werpt voor vleermuizen en voor zoogdieren naar verwachting een barrière op. Losse lage lampjes op een trap hebben de voorkeur. Een reguliere lichtmast in natuurgebied wordt als schadelijk beoordeeld voor het landschap en dieren. Oplossing van 'verlichte letters' wordt geopperd in plaats van een lichtbak aan paviljoen. Inschatting is wel dat als er voldoende ruimte tussen paviljoens is, dieren op het strand geen last van het licht hebben. Landschapsverstoring door licht blijft wel staan als element. Letten op strandslaaphuisjes die verlicht zijn. Liever geen mensen in een natuurgebied want je jaagt dieren (de weg) op zoals reeën. Overdag blijven deze dieren in de dekking.</p>

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
14. Dorpsraad Oostkapelle	De Dorpsraad Oostkapelle vertegenwoordigt de belangen van inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente. Hierbij is het Dorpsplan Oostkapelle 2030 leidraad. De Werkgroep Duurzaam Oostkapelle is hier trekker in.	<p>In het Dorpsplan Oostkapelle 2030 is expliciet donkerte als in een aantal beleidsdoelstellingen opgenomen. Oostkapelle is nl. de donkerste plek van Zeeland en één van de donkerste plekken in Nederland. Nederland is één van de meest lichtvervuilde landen ter wereld. Donkerte is een (oer)kwaliteit van de leefomgeving. Extra punt van aandacht is (het Oostkapelse deel van) de Manteling van Walcheren: een cultuurhistorisch uniek gebied en Natura 2000-gebied.</p> <p>De voorzitter heeft deelgenomen aan een informeel gesprek en de bijeenkomst van 4 juli 2017</p>	<p>Behoud en uitbreiding van het donker. Activiteiten die dit geweld aandoen worden vermeden of beperkt. Donkerte voorkomt onnodige verspilling van energie en geld en zorgt voor een positief effect op de gezondheid van mensen, dieren en planten. Alternatieven bekijken voordat er over verlichting wordt besloten.</p> <p>De gemeente wordt gevraagd bij vervanging van (straat)verlichting en de keuze voor een nieuw model (wellicht met zonnecellen) rekening te houden met het donkere karakter van Oostkapelle.</p> <p>Toevoeging werkgroep: openbare verlichting moet alleen op de weg schijnen, niet in huiskamers en slaapkamers. Dat bewoners verduisteringsgordijnen aan moeten schaffen, is eigenlijk 'omgekeerde wereld'.</p>
15. Dorpsraad Koudekerke	De Dorpsraad Koudekerke vertegenwoordigt de belangen van inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente.	Dit onderwerp is niet geagendeerd binnen de dorpsraad. Er is alleen een informeel gesprek gevoerd met een lid van de dorpsraad. Dit lid heeft een inschatting gemaakt a.d.h.v. de recente gesprekken over uitbreiding vakantiewoningen.	<p>De dorpsraad schat in dat de meeste inwoners van Dishoek het karakter en de duisternis willen behouden, ook op en nabij het strand. Op enkele locaties kan wat licht voor sociale veiligheid prettig gevonden worden door een deel van inwoners en mogelijk door bezoekers. Hun mening is echter niet bevraagd.</p> <p>De dorpsraad wil met de gemeente spreken over over het Donkerbeleid maar ook over het Openbare Verlichtingsplan dat in december 2017 is vastgesteld, over straatverlichting maar ook over aanlichting bezienswaardigheden..</p>
16. Dorpsraad Vrouwenpolder	De Dorpsraad Vrouwenpolder vertegenwoordigt de belangen van inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente.	Dit onderwerp is niet geagendeerd binnen de dorpsraad. Er is alleen een informeel gesprek gevoerd met een lid van de dorpsraad.	Natuur moet je vanzelfsprekend zuinig op zijn. Bijzondere gebieden zoals rond Oranjezon moeten daarom zo donker mogelijk blijven. Een ondernemer moet wel zijn bedrijf kunnen runnen en toerisme is belangrijk voor de regio. Verlichting kan uit na gebruik en er zijn technisch goede bescheiden mogelijkheden die naar beneden stralen. Verlichting voor veiligheid kan functioneren op aanwezigheidsmelder.

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
17. Dorpsraad Westkapelle	De Dorpsraad Westkapelle vertegenwoordigt de belangen van inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente.	Dit onderwerp is kort besproken binnen de dorpsraad maar niet met bewoners. Wel wordt er een inschatting gemaakt op basis van zaken die speelden in het verleden.	Bewoners vinden het licht vaker teveel en te fel dan te weinig. Zo werd er ook in het verleden tegen de ronde bollen op de Markt geageerd. Licht voor meer sfeer op de dijk hebben ze zelf om gevraagd, maar zou in de nacht wel uit mogen. Stoort scheepvaart en vissers hebben eigen lampen. Er is meer omgevingslicht in Westkapelle en weinig paden die verlicht zouden moeten worden. Mensen kennen ook vaak de weg (toeristen komen al van het strand af, en inwoners zijn ook bezoekers van paviljoen). Bescheiden licht op trappen, mits uit in de nacht, heeft de raad geen zwaar tegen.
18. Stadsraad Domburg	De Stadsraad Domburg vertegenwoordigt de belangen van alle inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente.	Dit onderwerp is nog niet geagendeerd binnen de Stadsraad. Er is alleen een informeel gesprek gevoerd met de secretaris. De Stadsraad is direct betrokken bij het proces over inrichting van Boulevard. De stadsraad wil Walcheren in het algemeen en het kustgebied in het bijzonder, koesteren als ongerept gebied, waar rust, kleinschaligheid en kwaliteit de boventoon dienen te voeren. Functionele verlichting is daarbij toelaatbaar. Verlichting vanuit commerciële motieven moet worden geminimaliseerd.	Graag donkerte behouden. In dit deel van Zeeland zijn de toeristen gewenst die op zoek zijn naar rust. Zij waarderen een sober duingebied met minimaal vlaggen en verlichting. Prima als er op sommige plekken bescheiden verlichting ter oriëntatie nodig is om te zien hoe het pad verloopt (fysieke veiligheid). De verlichting mag niet uitbundig of van veraf te zien zijn, het heeft niet de functie van promotie of om daadwerkelijke sociale veiligheid te bieden. Waar de boulevard overgaat in natuurgebied is het extra van belang om niet of minimaal en zeer goed gericht te verlichten. De paviljoens zelf zouden ook bescheiden verlicht en na sluitingstijd donker moeten zijn voor optimale beleving op het strand.
19. Dorpsraad Biggekerke	De Dorpsraad Biggekerke vertegenwoordigt de belangen van alle inwoners op diverse vlakken en brengt onder andere hun wensen in bijvoorbeeld bij de gemeente.	Dit onderwerp is nog niet geagendeerd binnen de dorpsraad. Er is niet eerder over dit onderwerp gesproken, ook niet in relatie tot verandering in straatverlichting. We hebben alleen een informeel gesprek gevoerd met de voorzitter. De voorzitter geeft een inschatting, zonder overleg met achterban.	Inwoners vinden wel natuur, rust en ruimte belangrijk. Als er in trappen of langs paden bescheiden verlichting is dan denkt ze dan men in algemene zin niet veel bezwaren zal hebben, dat wel zullen begrijpen (als reden en bewuste bescheiden erbij wordt verteld) en ook wel als service zullen zien. Wellicht gaan ze dan zelf makkelijker nog in de avond naar het strand. Je kunt mensen met licht verleiden over 1 pad te gaan (bv die met betonplaten, daar is al een aanpassing op natuurlijke situatie en pas verlichting ook bij). Er zijn ook mensen die bezwaar hebben tegen iedere verandering. De ingezette lijn klinkt in het algemeen niet als bezwaarlijk.

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
<p>20. Volkssterrenwacht Astronomy Project Oostkapelle</p>	<p>Het Astronomy Project Oostkapelle faciliteert aan de Duinbeekseweg al ruim 40 jaar de Volkssterrenwacht Philippus Lansbergen uit Middelburg en gevorderde amateurs. Ze werken in wetenschappelijke waarneempromerijen nauw samen met internationale organisaties. De Volkssterrenwacht heeft een belangrijke educatieve functie. Er wordt samengewerkt met het University College Roosevelt.</p>	<p>Dhr Jobse van het Astronomy Project Oostkapelle neemt deel aan het landelijke meetnet lichthinder. De nachthemel is over de jaren steeds lichter geworden. Dit gaat ten koste van het aantal zichtbare sterren (met het blote oog: 5000 in 70-er jaren tegen 2500 nu). Meetmethodes en apparatuur zijn aangepast naar minder lichtgevoelige observaties. Er is dus een grens bereikt voor wetenschappelijk waardevolle waarnemingen.</p> <p>De Sterrenwacht heeft deelgenomen aan een informeel gesprek en het gezamenlijke gesprek op 4 juli.</p>	<p>In algemene zin zo donker mogelijk vanwege de waarde voor inwoners en bezoekers, voor natuur en landschap. Dit past ook bij het DNA van bijvoorbeeld de kern Domburg. Zo donker mogelijk en zo min mogelijk storende individuele lichtbronnen in het gebied rondom de Sterrenwacht in Oostkapelle.</p> <p>Dhr Jobse noemt net als KHN en Lukas Fransen als goed voorbeeld de lage houten paaltjes met minimale lichtbron die op enkele plaatsen in Schouwen Duiveland zijn gebruikt. Een tijdschakelaar kan hierbij worden benut.</p> <p>‘We moeten de nachthemel donker houden!’</p> <p>De Sterrenwacht is in staat op interessante wijze het thema donkerte te tonen aan geïnteresseerde stakeholders. Partijen zoals Zeeuwse Milieu Federatie kunnen dit samen met de gemeente organiseren.</p>
<p>21. Waterschap Schelde-stromen</p>	<p>Het Waterschap heeft o.a. het onderhoud van waterkeringen als taak. De veiligheid van de waterkeringen is één van de primaire taken. Hierbij is het kabels- en leidingenbeleid van belang.</p>	<p>In de duinen en op de dijken is het Waterschap bevoegd gezag voor als er iets in de ondergrond verandert. Bijvoorbeeld bij het plaatsen van een paal (voor een hekwerk, trap of een lantaarnpaal) en graafwerkzaamheden voor het leggen van elektriciteitskabels moet een initiatiefnemer een aanvraag indienen bij het Waterschap.</p>	<p>Verlichting kan veiligheid bieden als er ook een vorm van sociale controle is. Maar licht trekt ook mensen aan wat tot vernielingen kan leiden. Qua kwaliteit als waterkering is het plaatsen van een lichtmast in de duinen wel mogelijk, een vergunning kan worden verkregen voor graafwerkzaamheden en plaatsen mast. Lichtmasten op de dijken zoals bij Zoutelande en Westkapelle vormen in principe een verzwakking van de waterkering in geval van overslag. De toestemming voor het plaatsen van objecten in het dijklichaam blijft maatwerk!</p> <p>De watervergunning voor het aanbrengen van de obstakels dient ruim van te voren te worden aangevraagd.</p>

Belanghebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
22. Staatsbosbeheer	Staatsbosbeheer is eigenaar van een deel van de gronden, met name in de Manteling, die onderdeel uitmaken van Natuur Netwerk Nederland.	<p>Het is de taak van SBB de aanwezige natuur- en landschapswaarden te beschermen. Wanneer er een initiatiefnemer een verzoek heeft voor verlichting op SBB gronden, zal hier naar gekeken worden met het oog op deze aanwezige natuur- en landschapswaarden. Eventuele toestemming wordt in de privaatrechtelijke sfeer verleend.</p> <p>SBB heeft deelgenomen aan een bilateraal gesprek en het gezamenlijke gesprek op 4 juli 2017 en blijft betrokken bij het vervolg.</p>	<p>Zo donker (natuurlijk) mogelijk in verband met de aanwezige fauna (dag én nachtdieren) en vanuit landschappelijke waarden. Speciale aandacht vraagt Staatsbosbeheer voor het Vogeltrek-rustgebied ten Noordoosten van Westkapelle. Er komen uilen voor bij parkeerplaatsen, duinpaden maar ook duinovergangen. Als verlichting echt nodig is: alleen in de avond en niet midden in de nacht en dan graag laag, dimbaar en met aanwezigheidssensor. Initiatiefnemers kunnen informatie over voorkomende soorten inzien bij het Natuurloket.</p>
23. Provincie Zeeland	Provincie heeft diverse belangen te behartigen. Van belang zijn het behoud en bescherming van natuur en landschap, duurzaamheid en leefbaarheid naar ook het ondersteunen van de regionale economie.	<p>De Provincie wil 'duisternis als kwaliteit behouden voor inwoners, toeristen en recreanten in aantrekkelijke delen van Zeeland.' (Structuurvisie)</p> <p>Daarnaast is de Provincie het bevoegde gezag voor de Wet natuurbescherming. Deze wet heeft betrekking op soortenbescherming (planten en dieren), Natura 2000-gebieden (zoals de Manteling van Walcheren) en houtopstanden. Plannen, activiteiten en projecten moeten getoetst worden aan de regels van deze Wet. Licht kan effecten hebben op beschermde natuur. Daarom moeten de effecten van licht altijd worden getoetst/onderzocht.</p> <p>De provincie neemt donkerte als kwaliteit expliciet op in het Beheerplan Natura 2000-gebied de Manteling dat op dit moment wordt opgesteld.</p> <p>In de Omgevingsvisie 2018 – 2024 wordt voor het Zeeland uitgewerkt op welke wijze aan het behoud van omgevingskwaliteiten zoals duisternis vorm wordt gegeven.</p>	<p>Een "nee, tenzij" principe toepassen op het gebruik van licht. Er wordt eerst gekeken waar er echt iets nodig is, dan of er alternatieven zijn ipv verlichting (zoals het repareren van een slechte trap), dan welke specifieke plaatsen verlichting behoeven in ruimte en tijd en dan naar zo beperkt mogelijke verlichting. En zelfs dan blijft een vergunningaanvraag noodzakelijk.</p> <p>Omdat Natura 2000 de Manteling niet aan de zeezijde van de duinen loopt, is daar extra bescherming nodig vanuit dit concept Donkerbeleid, want 'nu kan er alles'. Natura2000 De Voordelta biedt geen juridische handvatten omdat donkerte niet als kernkwaliteit is vermeld en soorten als zeehonden verder van de kust afzwemmen.</p>

Belang-hebbenden	Wie zijn ze?	Wat speelt?	Wat willen ze?
<p>24. Gemeente Veere</p>	<p>De gemeente heeft diverse belangen te behartigen. Van belang zijn in dit geval het behoud van natuur en landschap, duurzaamheid en leefbaarheid en het steunen van de recreatie- en horecasectoren.</p> <p>De gemeente is eigenaar van Openbare Verlichting in en nabij het gebied zoals op de boulevards en dijken.</p> <p>De gemeente is betrokken bij dit thema niet alleen vanwege duurzaamheid maar ook onderhoud, landschap, natuur, landschap, kustvisie, etc.</p>	<p>De gemeente wil donkere gebieden in het kustgebied donker houden en waar nodig, ruimte geven voor bewuste en bescheiden verlichting.</p> <p>De gemeente wil tegelijkertijd de recreatiesector en horecagelegenheden, ook die in het kustgebied, ondersteunen.</p> <p>Er is een beleids/beheerplan voor openbare verlichting vastgesteld. De gemeenteraad heeft besloten tot een afzonderlijk besluitvormingstraject voor donkerte en licht in het kustgebied en de Manteling.</p>	<p>Natura2000 en Natuur Netwerk Nederland (voor EHS) zo donker mogelijk houden.</p> <p>Dat is vrijwel de gehele kuststrook in alle zones tussen de bebouwde kom van de verschillende kernen. Wel heeft de gemeente oog voor degenen die belang hebben bij een bepaalde mate van verlichting. Zie de argumenten benoemd in het collegeadvies en het ontwerpbeleid benoemd in de nota (B&W vergadering 29 augustus 2017).</p> <p>Met het Donkerbeleid wil de gemeente duidelijkheid scheppen voor de ondernemers over wat er wel en niet mag. Helaas blijft toestemming van anderen noodzakelijk. Ondernemers kunnen zelf kiezen welke armaturen ze benutten binnen de locaties en technische randvoorwaarden in het beleid.</p> <p>Voor trappen en duinpaden is het nodig zorgvuldig te kiezen omdat veel producten het licht horizontaal wegstralen.</p>